

ورود اصول اعتقادی تشیع در چارچوب علم کلام با آموزه‌های امام صادق(ع)

اصول اعتقادی تشیع برای اولین بار با آموزه‌های امام صادق(ع) و به دست شاگردان ایشان، در چارچوب علم کلام وارد شد که خود امام(ع) در این مسیر، بارها با دلائل متقن و محکم عقلی با مخالفان به مباحثه و مناظره می‌پرداختند که این مباحث، در عین عمق، متناسب با مقتضیات زمان بود.

اصول اعتقادی تشیع برای اولین بار با آموزه‌های امام صادق(ع) و به دست شاگردان ایشان، در چارچوب علم کلام وارد شد که خود امام(ع) در این مسیر، بارها با دلائل متقن و محکم عقلی با مخالفان به مباحثه و مناظره می‌پرداختند که این مباحث، در عین عمق، متناسب با مقتضیات زمان بود.

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدکاظم ارفع، مترجم قرآن کریم، نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، با اشاره به رویه‌ها و جریان‌های انحرافی در دوران امامت و ولایت امام جعفر صادق(ع) گفت: یکی از مسائل عصر امام صادق(ع) آغاز به دین‌تراشی و رویه‌های غیراعتدالانه‌ای بوده است که گاه به صورت نهضت‌ها و انقلاب‌ها و گاه به صورت موضع‌گیری‌های اعتقادی و عبادی بوده که همگی حکایت از بیرون رفتن از مسیر مستقیم اسلام داشته است.

حجت‌الاسلام ارفع به تعبیر صراط مستقیم در قرآن اشاره و بیان کرد: خداوند در آیات قرآن بارها از صراط مستقیم سخن گفته است و از ما خواسته که هدایت به صراط مستقیم را از او طلب کنیم. اما براساس روایاتی که از نبی مکرم اسلام(ص) و سایر ائمه(ع) رسیده و حتی توسط اهل سنت نقل شده است، این صراط مستقیم همان اهل بیت(ع) هستند. در روایتی از اهل سنت، رسول خدا(ص) خطاب به امیرالمؤمنین(ع) می‌فرماید: ««ان الصراط المستقیم»؛ یعنی ای علی تو همان صراط مستقیم به سوی خداوند هستی یا حضرت امام علی(ع) در خطبه غدیری که توسط شیخ طوسی در «مصابیح المتجهده» نقل شده، می‌فرماید: ««انا الصراط المستقیم؛ من صراط مستقیم هستم».

وی یکی از اهداف اصلی ائمه(ع) و به ویژه امام صادق(ع) را جلوگیری از تحمیل اعوجاجات بر این صراط مستقیم دانست و اظهار کرد: امام جعفر صادق(ع) با تربیت شاگردانی برجسته در زمینه‌های مختلف، راه را بر ایجاد انحراف و غالب شدن انحراف بر صراط مستقیم بستند. ایشان هم در کلمات و گفتار خود و هم از طریق تشویق شاگردان به انجام مباحثات علمی و اعتقادی این صراط مستقیم را تبیین کردند و مسیر اسلام را گشوده نگه داشتند.

می‌توان گفت، کار امام صادق(ع) براندازی ریشه‌ای بنی‌امیه و بنی‌عباس بود و حتی می‌توان گفت، سد شدن راه بر همه حرکت‌های انحرافی تا عصر ظهور فرزند ایشان حضرت صاحب‌الزمان(عج) حاصل تعالیم و اقدامات ایشان است.

این مترجم قرآن کریم یکی از زوایای مورد توجه خاص امام صادق(ع) را مبحث توحید (خداشناسی) و به طور کلی اصول عقاید دانست و عنوان کرد: اعتقاد به ماوراء طبیعت یک اعتقاد فطری است که در نهاد همه انسان‌ها نهفته است و کسی نیست که از چنین محتوایی در سر وجود خویش محروم باشد. این امر فطری گاه خفته است و گاه در کتمان قرار می‌گیرد و اصلی‌ترین وظیفه انبیاء و اولیاء بیدار کردن این گرایش و مقابله با کتمان آن است.

وی با بیان این که مباحث اعتقادی طرح شده از سوی امام صادق(ع) به عنوان راهی برای بیدار کردن این فطرت خفته به کار گرفته می‌شد، افزود: رویکرد امام صادق(ع) در این مباحث که به عنوان روشی تربیتی و تعلیمی به کار می‌رفت، معطوف به توحید و معنویت بود و در عین حال با آموزه‌های ایشان، اصول مباحث اعتقادی در حوزه تشیع برای اولین بار به صورت منسجم در اختیار شاگردان امام(ع) قرار گرفت و آنان از این طریق توانستند مسیری برای ورود آموزه‌های شیعه به چارچوب علمی که کلام نامیده شد، بگشایند.

حجت‌الاسلام ارفع طرح بسیاری از مباحث در آن دوره را به منظور شبهه‌افکنی دانست و گفت: در این شرایط که مباحث گوناگونی به منظور تشویش افکار عمومی در جریان بود، امام جعفر صادق(ع) بارها خود شخصاً به صورت رو در رو و با دلائل متقن و محکم عقلی با مخالفان به مباحثه و مناظره می‌پرداختند و به همین دلیل مباحث مطرح شده از سوی ایشان، در عین عمق، متناسب با مقتضیات زمان بود.

وی با اشاره به شاگردان امام صادق(ع) عنوان کرد: حضرت، شاگردان بسیاری را تربیت کردند که یکی از این افراد «هشام بن حکم» از جوانان با استعداد شیعه بود که تعالیم اعتقادی و مباحث مطرح در حوزه اصول دین را به خوبی از محضر امام(ع) آموخت و در موارد زیادی به مناظره با مخالفان برخاست و بسیار مورد تحسین و تمجید امام صادق(ع) قرار گرفت. تعبیر امام(ع) درباره وی اینچنین است: ««مرحبا بناصرنا بیده و بلسانه؛ درود بر این جوانی که با دست و زبانش یاور و یار ماست».

با آموزه‌های ایشان اصول مباحث اعتقادی در حوزه تشیع، برای اولین بار به صورت منسجم در اختیار شاگردان امام(ع) قرار گرفت و آنان از این طریق توانستند مسیری برای ورود آموزه‌های شیعه به چارچوب علمی که کلام نامیده شد، بگشایند

حجت‌الاسلام ارفع در ادامه با اشاره به حرکت‌های اعتراضی و درخواست‌های قیام از امام صادق(ع) اظهار کرد: در عصر امام صادق(ع) حرکت‌هایی به منظور براندازی حکومت زمان انجام می‌گرفت و گاهی هم به حضرت اعتراض داشتند که شما چرا حکومت را از دست بنی‌العباس نمی‌گیرید و حضرت بیان می‌داشتند که یاورانم اندکند. در واقع اندک بودن شمار یاران امام صادق(ع) امکان قیام سیاسی را به ایشان نمی‌داد و در عین حال پروردگی و آمادگی همین چند تن معدود و از جهت دیگر مشکلات درونی سیاست برای حاکمان، فرصت حرکتی علمی را فراهم کرده بود.

وی افزود: امام صادق(ع) در چنین شرایطی بر این اعتقاد بودند که هم‌اکنون زمان نهضت علمی و تربیت نیروهای اثرگذار علمی است، نه زمان گرفتن حاکمیت سیاسی و از این جهت که مسائل اعتقادی جایگاهی بسیار مهم‌تر از تشکیلات حکومتی دارد، می‌توان گفت کار امام صادق(ع) براندازی ریشه‌ای بنی‌امیه و بنی‌عباس بود و حتی می‌توان گفت سد شدن راه بر همه حرکت‌های انحرافی تا عصر ظهور فرزند ایشان، حضرت صاحب‌الزمان(عج)، حاصل تعلیم و اقدامات ایشان است.

این پژوهشگر علوم دینی با بیان این که اصل در حاکمیت، برکناری از عقاید انحرافی و رفتار منافقانه است، اظهار کرد: حتی عنوان «خادم الحرمین» را نیز با خود داشتن هیچ مزیتی محسوب نمی‌شود. ممکن است حکومتی با نام اسلام بر سر کار باشد، اما منافقانه رفتار کند یا دارای عقایدی انحرافی و دور از مسیر اهل بیت(ع) باشد، در حالی که همین اهل بیت نبی مصطفی(ص) بودند که با مبارزه با ظلم و بیداد و تخلف‌های اخلاقی و اعتقادی، همواره در جهت برچیده شدن چنین رویه‌هایی کوشیده‌اند.

حجت‌الاسلام ارفع با اشاره به جاری کردن و گستردن صراط مستقیم به عنوان فلسفه قیام و تعلیم این اولیای الهی گفت: مطالبه امام زمان(عج) نیز این نخواهد بود که عده‌ای را به صرف خونخواهی اجداد خویش به قتل برساند، بلکه مطالبه حقیقی ایشان گسترده کردن صراط مستقیم در سطحی بین‌المللی و جهانی است و انتقام خون‌های شهدای اسلام و به خصوص ائمه(ع) نیز از همین طریق یعنی از طریق فراگیر شدن فرهنگ ناب نبوی و اهل بیت(ع) در کل دنیا، ستانده خواهد شد.

مترجم قرآن کریم، نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه با تأکید بر ضرورت دوری از پیرایه‌های سیاسی در انجام پژوهش‌ها و برگزاری نشست‌های علمی، تصریح کرد: ضروری است که با دوری از پیرایه‌های سیاسی و مقطعی و با رویکردی علمی و در عین حال ولایی به معنای دقیق کلمه به تعلیم پیشوایان دینی روی آوریم و در جهت گسترش این آموزه‌ها از هیچ تلاشی فروگذار نکنیم. از سوی دیگر نباید خود را فریب داده و بر این باور رویم که آنچه ما هم‌اکنون بدان دست یافته و در حال اجرای آن هستیم، همان اسلام ناب است، چرا که واقعیت‌های اطراف ما چیزهای دیگری به ما می‌گویند.

وی در پایان خاطرنشان کرد: هر چند در گوشه و کنار جامعه می‌بینیم که ظواهر حفظ می‌شود، اما نباید از باطن امور که به نظر می‌رسد بسیار از صراط مستقیم مورد نظر پیشوایان ما به دور است، غافل شد. این نکته را باید در جامعه جا انداخت که اسلام ناب همین چیزی نیست که برخی افراد با عملکردهای خود نشان می‌دهند، در حالی که چنین باوری می‌تواند امر را بر مردم مشتبه و پاسخگویی در محضر الهی را در روز قیامت دشوار کند. بنابراین باید بکوشیم اسلام را آنگونه که واقعاً هست تبیین کنیم و این را هم بگوییم که هنوز به آنچه که ایده‌آل است نرسیده‌ایم و هنوز نتوانسته‌ایم آن منطق گویای اسلام و امام صادق(ع) را پیاده کنیم.